

нэўтральным, амаль службовым словам *дарога*. *Дарога* вядзе да школы, а *шлях* — да асьветы, *дарога* — да лякарні, а *шлях* — да ацаленьня, *дарога* — да царквы, а *шлях* — да Бога. *Шлях*, у адрозьненьне ад *дарогі*, не бывае прасты, кароткі або лёгка. Ён — біты, пакручасты, *Чарнобыльскі шлях*.

Па беларускім бітым шляху,
Б'ючы ў кайданавы званы,
Брыдзе чужынец, а зь ім побач
Хто?

— Беларуска сыны!

Дарогі сыходзяцца, разыходзяцца і сыходзяцца зноў, *шляхі* разыходзяцца назаўжды.

Калі чалавек кажа: падкажэце, калі ласка, прасты *шлях*, — гэта значыць, што ён не адчувае розьніцы з расейскім словам „путь“. Нельга сказаць, напрыклад, пра „русский путь“, а пра „беларускі шлях“ толькі й можна гаварыць. Няма ў нас і вытворных, кшталту расейскага „путник“, бо па нашым *шляху* ідуць усе беларусы — падарожнікі і дамаседы, старыя і маладыя, мужчыны і жанчыны, багатыя і бедныя. *Шлях* наш — усіхны. Таму недарэчна гучаць савецкія назвы беларускіх калгасаў і раённых газэт: „*Шлях Леніна*“, „*Шлях камунізму*“, „*Сьветлы шлях*“. Як, зрэшты, і назва заходнебеларускага часопіса „*Шлях моладзі*“.

Асабіста мне слова *шлях* уяўляецца дужым круглатварым і чарнабародым словам-царом, якое ўзвышаецца над сынанімічным шэрагам: *дарога*, *тракт*, *шаша*, *гасьцінец*... *Шлях* — вялікшы і мудрэйшы за іх.

Шмат хто кажа, што *шлях* беларусаў ляжыць да саміх сябе. Але ніхто ня ведае, куды ён прывядзе.

Шорты

Сяржук Сокалаў-Воюш

Шорты — ангельскае слова, якое і на мове арыгіналу, і ў перакладзе азначае кароткія нагавіцы да калена ці карацейшыя, зробленыя ў розных стылях, якіяносяць у нефармальнай абстаноўцы альбо падчас заняткаў спортам.

Яшчэ гадоў з дваццаць таму пра дарослага чалавека ў *шортах* казалі б, што ходзіць голы і, казаў той, як дурня абсьмяялі б. Нават на крымскія пляжы ў 30-градусную сьпёку людзі валакліся ў доўгіх нагавіцах. Што ўжо там у Беларусі, дзе сярэдняя тэмпература летам зазвычай і да 20 градусаў не сягае. На захадзе было ня лепш, але там усё ж хутчэй дапялі, што парыцца трэба ў лазьні, а сьмярдзец потам і наагул ня трэба.

У Беларусі ўласна *шорты* першымі апранулі дзеці. Але й перад тым яны насілі кароткія нагавіцы са шлейкамі праз раменьы, якія сьпераду зашпіляліся на гузік. Гэтыя нагавіцы так і называлі: штаны са шлейкамі. А яшчэ такія штаны былі часткай піянэрскай формы.

Першым дарослым чалавекам, які зьявіўся ў Беларусі ў *шортах*, быў будучы забойца амэрыканскага прэзыдэнта Джона Кенэдзі — Лі Гарві Освальд, які жыў у Менску напрыканцы 50-ых — пачатку 60-ых гадоў. Першыя ж спробы дарослых беларусаў апрануцца ў *шорты* былі зробленыя хіба ў 70-ых. Тады гэтых незвычайных людзей затрымлівала, а часам і арыштоўвала, міліцыя, каб запатрабаваць апрануцца, „як людзі“. *Шорты* на дарослым чалавеку сталіся прымальнымі толькі ў сярэдзіне 80-ых, калі камуністычная сыстэма пачала дыхаць на ладан і аймам народу стала не да змаганьня з заходнімі ўплывамі на побыт савецкага чалавека. Яны ліхаманкава пачалі шукаць сабе месца ў

новых гістарычных варунках, і знайшлі. Цяпер і яны, а многія зь іх людзі ня бедныя, ходзяць у часіну летняе сьпёкі ў кароткіх нагавіцах — *шортах*. Яны спрэс паслугоўваюцца замежнымі словамі тыпу сатэліт, пэйджмэйкер, біпэр, побач зь якімі *шорты* выглядаюць бязьвінным ягняткам.

Цяперашнія беларускія ўлады таксама нічога ня маюць супраць *шортаў*. Калі беднасьць і падаткі сыцягнуць з чалавека апошнія штаны — гэта будзе не канец, застануцца... *шорты*.

Шыпшына

Алена Ціхановіч

У дваццатых гадох гэтага стагодзьдзя зьявіўся верш Уладзімера Дубоўкі, які назваў прароцтвам:

О, Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
У ветры дзікім не загінеш,
Чарнобылем не зарасьцеш.

Спачатку лічылі, што тут Дубоўка ўгадаў колеры будучага БССР-аўскага сыцяга; потым — чарнобыльскую навалу. Сам аўтар перапісваў верш, мяняючы *шыпшыну* на лясную ружу й дамешваючы ў лірыку камуністычную ідэалёгію. Урэшце высьпеў мастацкі плод — *шыпшына* засталася паэтычным сымбалам Беларусі.

Недзе на ўзьлеску — недатыкальна-спакусьлівая, калючая, павабная, як незалежнасьць.

Пры дарозе — запыленая, абарваная, скораная, як прададзенае дзявоцтва.

Так і Беларусь пры дарозе эўрапейскай гісторыі — ува ўсіх на шляху: хто йдзе — залюбуецца, хто захоча — ушчыкне.

Шыпшына, ці *шыпшыньнік* — слова-алітэрацыя: у ім і шэпт, і шоргат, і гудзеньне пчолаў, і шына, і машына.

Шыпшына надта прыдатная для навучаньня: зь першых крокаў дзеці павінны ведаць, што ружы колюцца, зь першых беларускіх словаў — што Ш і Ч у нас заўсёды цьвёрдыя. І што гэта заўсёды мілагучна.

Менавіта таму *шыпшына* так разраслася ў паэзіі:

Адчыні, мая дзяўчына,
Адчыні, мая шыпшына,
Будзе добра уначы нам.

Шыць

Алена Ціхановіч

Шыць, як жыць. Як араць ці касіць.

„*Наша Сора то шые, то пора*“, — так у мове замавацаўся трывалы малюнак беларускага побыту, як правіла, местачковага. Прафэсійныя кравецкія навукі найчасей перадаваліся ў спадчыну ў габрэйскіх сем’ях, але без уменьня *шыць* не пражыла ў гэтым стагодзьдзі ніводная беларуская жанчына.

Шылі, *вышывалі*, *перашывалі*, *падшывалі*, пераніцоўвалі... Адсюль пайшло гаваркое слова *падшыванец* — падлетак, які хутка расьце, чые штаны ў заплатах, надточаныя. Мала хто з *падшыванцаў* меў у парадку свае школьныя *сшыткі*. Пра лёгкаю апрапаху кажуць: *ветрам падшытая*. У папулярным фільме камплімент неардынарнай жанчыне гучаў так: „Вы ж у нас не з